

Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича
(повне найменування вищого навчального закладу)

економічний факультет
(назва інституту / факультету)

Кафедра економіко-математичного моделювання
(назва кафедри)

СИЛАБУС
навчальної дисципліни
Дослідження операцій

(вказати назву навчальної дисципліни (іноземною, якщо дисципліна викладається іноземною мовою))

обов'язкова

(вказати: обов'язкова)

Освітньо-професійна програма «Економічна кібернетика»

(назва програми)

Спеціальність 051 Економіка

(вказати: код, назва)

Галузь знань 05 Соціальні та поведінкові науки

(вказати: шифр, назва)

Рівень вищої освіти перший бакалаврський

(вказати: перший бакалаврський/другий магістерський)

економічний факультет

(назва факультету/інституту, на якому здійснюється підготовка фахівців за вказаною ОПП)

Мова навчання українська

(вказати: на якій мові читається дисципліна)

Розробники: доц., к.е.н. Ярошенко О.І.

(вказати авторів (викладач (ів)), їхні посади, наукові ступені, вчені звання)

Профайл викладача <https://emm.cv.ua/teachers/yaroshenko-olena-ivanivna/>
Контактний тел. (050)2858771
E-mail: o.yaroshenko@chnu.edu.ua
Сторінка курсу <https://moodle.chnu.edu.ua/course/view.php?id=3812>
Консультації <https://emm.cv.ua/grafik-konsultatsij/>

1. Анотація дисципліни (призначення навчальної дисципліни). Дослідження операцій відноситься до загальноосвітніх дисциплін, які формують світогляд майбутніх спеціалістів. Дана навчальна дисципліна покликана допомогти оволодіти системою теоретичних знань і практичних навичок розв'язування задач моделювання та аналізу соціально-економічних процесів з використанням багатокритеріальних, сіткових моделей, моделей управління запасами, теорії масового обслуговування та ігрових методів та вчить виявляти, генерувати і впроваджувати креативні ідеї в професійну діяльність, формулювати, аргументувати професійні задачі, обґрунтовувати рішення, оцінювати наслідки прийнятих рішень, вміння виявляти та вирішувати проблеми.

2. Мета навчальної дисципліни: набуття знань про основні задачі, методологічні принципи та найбільш поширені і практично апробовані методи і моделі наукової галузі, яка займається розробкою і практичним застосуванням методів ефективного (або оптимального) управління організаційними (зокрема, економічними) системами.

3. Пререквізити. Вивчення дисципліни передбачає наявність систематичних та ґрунтовних знань із базових дисциплін математичного циклу, цілеспрямованої роботи над вивченням спеціальної літератури, активної роботи на лекціях та практичних заняттях, самостійної роботи.

4. Результати навчання. Відповідно до освітньо-професійної програми підготовки спеціалістів галузі знань 05 «Соціальні та поведінкові науки» за спеціальністю 051 Економіка (освітня програма: Економічна кібернетика») вивчення дисципліни «Дослідження операцій» сприяє формуванню таких компетентностей та програмних результатів навчання:

Загальні та фахові компетентності:

- ЗК3. Здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу.
- ЗК4. Здатність застосовувати знання у практичних ситуаціях.
- ЗК8. Здатність до пошуку, оброблення та аналізу інформації з різних джерел.
- ЗК11. Здатність приймати обґрунтовані рішення.
- СК4. Здатність пояснювати економічні та соціальні процеси і явища на основі теоретичних моделей, аналізувати і змістовно інтерпретувати отримані результати;
- СК6. Здатність застосовувати економіко-математичні методи та моделі для вирішення економічних задач;
- СК7. Здатність застосовувати комп'ютерні технології та програмне забезпечення з обробки даних для вирішення економічних завдань, аналізу інформації та підготовки аналітичних звітів;
- СК11. Здатність обґрунтовувати економічні рішення на основі розуміння закономірностей економічних систем і процесів та із застосуванням сучасного методичного інструментарію;
- СК16. Розв'язання задач моделювання та аналізу соціально-економічних процесів з використанням математичних моделей;
- СК32. Здатність зрозуміти постановку завдання, здійснювати пошук та збір необхідних вихідних даних, сформулювати математичну постановку задачі та обирати метод її розв'язання, що забезпечує потрібні точність і надійність результату.

Програмні результати навчання:

- ПРН 5. Застосовувати аналітичний та методичний інструментарій для обґрунтування пропозицій та прийняття управлінських рішень різними економічними агентами (індивідуумами, домогосподарствами, підприємствами та органами державної влади);
- ПРН 8. Застосовувати відповідні економіко-математичні методи та моделі для вирішення економічних задач;
- ПРН 10. Проводити аналіз функціонування та розвитку суб'єктів господарювання, визначати функціональні сфери, розраховувати відповідні показники які характеризують результативність їх діяльності;
- ПРН 12. Застосовувати набуті теоретичні знання для розв'язання практичних завдань та змістовно інтерпретувати отримані результати;
- ПРН 16. Вміти використовувати дані, надавати аргументацію, критично оцінювати логіку та формувати висновки з наукових та аналітичних текстів з економіки;
- ПРН 25. Використовувати сучасне програмне забезпечення для обробки економічних даних та аналізу економіко-математичних моделей;
- ПРН 26. Розв'язувати задачі моделювання та аналізу соціально-економічних процесів з використанням математичних моделей;
- ПРН 27. Проводити якісний аналіз складних управлінських проблем, які не піддаються опису традиційними засобами класичної математики;
- ПРН 43. Здійснювати пошук та збір необхідних вихідних даних, формулювати математичну постановку задачі та обирати метод її розв'язання, що забезпечує потрібні точність і надійність результату.

5. Опис навчальної дисципліни

5.1. Загальна інформація

Назва навчальної дисципліни <u>Дослідження операцій</u>												
Форма навчання	Рік підготовки	Семестр	Кількість			Кількість годин						Вид підсумкового контролю
			кредитів	годин	змістових модулів	лекцій	практичні	семінарські	лабораторні	самостійна робота	індивідуальні завдання	
Денна	3	5	5	150	2	30	30			90		іспит
Денна, скорочена	1	1	4	120	2	30	30			60		іспит

5.2. Дидактична карта навчальної дисципліни

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин (денна форма)					
	усього	у тому числі				
		л	п	лаб	інд	с.р.
1	2	3	4	5	6	7
Теми лекційних занять	ЗМ 1. Основи дослідження операцій					
Тема 1. Основні поняття, задачі і принципи дослідження операцій	12	2				10
Тема 2. Ігрові методи в дослідженні операцій	30	6	8			16
Тема 3. Моделі управління запасами	28	6	6			16
Разом за ЗМ1	70	14	14			42
Теми лекційних занять	ЗМ 2. Методи моделювання бізнес-процесів					
Тема 4. Сіткове планування та управління	28	6	6			16
Тема 5. Системи масового обслуговування	30	6	8			16
Тема 6. Багатокритеріальні моделі та методи їх розв'язування	22	4	2			16
Разом за ЗМ 2	80	16	16			48
Усього годин	150	30	30	–	–	90

5.3. Зміст завдань для самостійної роботи

№	Назва теми
1.	Основні поняття, задачі і принципи дослідження операцій
2.	Ігрові методи в дослідженні операцій
3.	Моделі управління запасами
4.	Сіткове планування та управління
5.	Системи масового обслуговування
6.	Багатокритеріальні моделі та методи їх розв'язування

6. Методи навчання, форми та методи оцінювання

Методи навчання

- МН1 – словесні методи (лекція, дискусія, бесіда, консультація тощо).
 МН2 – практичні методи (практичні або лабораторні роботи).
 МН3 – бізнес-кейси (індивідуальні або командні).
 МН4 – наочні методи (презентації результатів виконаних завдань, ілюстрації, відеоматеріали, тощо).
 МН5 – робота з інформаційними ресурсами: з навчально-методичною, науковою, нормативною літературою та інтернет-ресурсами.
 МН7 – самостійна робота над індивідуальними завданнями або за програмою навчальної дисципліни.

Форми та методи оцінювання

- МО1 – контрольні роботи (тематичні, модульні).
 МО2 – тести, опитування, самостійні роботи за індивідуальними завданнями.
 МО3 – захист бізнес-кейсів, результатів досліджень.
 МО4 – аналітичні звіти, реферати, тези доповідей, статті.
 МО5 – презентації результатів виконання завдань.
 МО7 – підсумковий контроль – іспит.

7. Форми контролю та критерії оцінювання

Поточний контроль здійснюється під час проведення лекційних та практичних робіт і має на меті перевірку рівня підготовленості студента до виконання конкретної роботи.

При вивченні дисципліни застосовуються методи усного та письмового контролю, серед яких слід виокремити: експрес опитування лекційного матеріалу, аудиторне вирішення проблем до теми, проведення поточних контрольних робіт, перевірка виконання самостійних та індивідуальних завдань.

Проміжний модульний контроль рівня знань передбачає виявлення опанування студентом матеріалу лекційного модуля та вміння застосовувати його для вирішення практичної ситуації і проводиться у вигляді тестування. При цьому тестове завдання може містити як запитання, що стосуються суто теоретичного матеріалу, так і запитання, спрямовані на вирішення невеличкого практичного завдання.

Тестове завдання містить запитання одиночного вибору різного рівня складності. Тести для проміжного контролю обираються із загального переліку тестів за відповідними модулями.

Загальна оцінка з проміжного модульного контролю складається з поточної оцінки, яку студент отримує під час практичних занять та оцінки за виконання індивідуального завдання.

Загальна кількість балів з дисципліни визначається як сума поточних та проміжних модульних оцінок.

Підсумковий контроль проводиться у письмовому вигляді і полягає у написанні білетів, які структурно складаються з теоретичних та практичних завдань.

1. Порядок проведення іспиту

1.1. Студенти отримують завдання, що містить 2 теоретичні питання з дисципліни, 1 практичне завдання та глосарій. У 40 балів, які можна отримати на іспиті, входять 2 теоретичних питання (по 10 балів), практичне завдання (10 балів) та глосарій, що передбачає пояснення 5 термінів (по 2 бали кожен).

Теоретичне питання оцінюється у 10 балів за повне розкриття. У випадку не повної відповіді зберігається відсоткове відношення розкриття відповіді та бального оцінювання.

Практичне завдання оцінюється таким чином: 10 балів – за повністю розв'язану задачу; 8 – за правильно вказані формули, однак неправильне розв'язання; 5 – за правильно вказані формули, що необхідно для розв'язку, яке однак не має числового розв'язку; 3 – за правильний хід обчислення, однак не виконаний в повному обсязі. В іншому випадку задача оцінюється в 0 балів.

Глосарій оцінюється таким чином: 2 бали – за правильно сформульовані визначення та формули, 1 бал – сформульовані визначення та формули з неточностями або наведено лише визначення або формулу. В іншому випадку ставиться 0 балів.

1.2. Після підготовки студентами конспекту відповіді та розв'язання задачі відбувається його усна відповідь викладачеві. У процесі цього студентом можуть бути задані додаткові питання.

2. Критерії оцінювання відповідей

Оцінкою "А" оцінюється повна та аргументована відповідь на теоретичне запитання, сформульовано правильні визначення з глосарію, а також подано правильний розв'язок задачі, що розкриває суть матеріалу, що свідчить про вміння аналізувати матеріал та робити змістовні висновки. Глосарій повністю. Відповідь повинна бути чіткою, логічною і послідовною.

Відповідь оцінюється на "В" за умови розкриття теоретичного питання білету, понять з глосарію та практичного завдання, але містить неточності, що не суттєво впливають на зміст завдання.

Відповідь оцінюється на "С" за умови повного та правильного розкриття одного з питань білету, але у відповіді не достатньо правильно сформульовано визначення з глосарію. У той же час тестові та практичні завдання вирішені на належному рівні.

Якщо підхід викладення матеріалу правильний, але виявляється недостатнє його розуміння, і в той же час практичне завдання і поняття з глосарію подані з деякими неточностями, виставляється оцінка "D".

Відповідь оцінюється на "Е" у випадку правильного підходу до викладення теоретичного матеріалу, понять з глосарію та розв'язання практичного завдання.

В усіх інших випадках відповідь оцінюється на "Fх".

Шкала оцінювання: національна та ЄКТС

Оцінка за національною шкалою	Оцінка за шкалою ECTS	
	Оцінка (бали)	Пояснення за розширеною шкалою
Відмінно	A (90-100)	відмінно
Добре	B (80-89)	дуже добре
	C (70-79)	добре
Задовільно	D (60-69)	задовільно
	E (50-59)	достатньо
Незадовільно	FX (35-49)	(незадовільно) з можливістю повторного складання
	F (1-34)	(незадовільно) з обов'язковим повторним курсом

Розподіл балів, які отримують студенти

Поточне оцінювання (аудиторна та самостійна робота)						Кількість балів (екзамен)	Сумарна кількість балів
Змістовий модуль 1			Змістовий модуль 2				
T1	T2	T3	T4	T5	T6	40	100
10	10	10	10	10	10		

8. Рекомендована література -основна

1. Математичні методи дослідження операцій : посібник для студентів вищих навчальних закладів спеціальності 122 «Комп'ютерні науки» / Л. В. Васильєва, М. П. Богдан. – Краматорськ : ДДМА, 2018. – 144 с.
2. Дослідження операцій та методи оптимізації : лабораторний практикум в середовищі MATLAB [Електронний ресурс] / Л. М. Малярець, К. О. Ковальова. – Харків : ХНЕУ ім. С. Кузнеця, 2018. – 123 с.
3. Афанасьєв М.Ю., Суворов Б.П. Исследование операций в экономике: модели, задачи, решения: Учеб. пособие. –М.: ИНФРА-М, 2003. –444с.
4. Богаєнко І.М., Григорків В.С., Бойчук М.В., Рюмшин О.М. Математичне програмування. – К.: Логос, 1996. – 244 с.
5. Григорків В.С., Бойчук М.В. Практикум з математичного програмування. – Чернівці : Прут, 1995. – 244 с.
6. Дослідження операцій: Навч. посібник / М.Г. Медведєв, О.В. Колодінська. –К.: Вид-во Європ. ун-ту, 2006. –158с.
7. Колечкіна Л.М. Властивості задач багатокритеріальної оптимізації на комбінаторних множинах та методи їх розв'язання: Монографія. – Полтава: РВВ ПУСКУ, 2008. – 162 с.
8. Медведєв М.Г., Барановська Л.В. Ігрові методи моделювання економічних систем: Навчальний посібник. – К.: Вид-во Європ. ун-ту, 2001. –116с.
9. Самойленко М.І., Скоков Б.Г. Дослідження операцій (Математичне програмування. Теорія масового обслуговування): Навч. посібник. – Харків: ХНАМГ, 2005. – 176 с.
10. В'юнєнко О.Б., Воронець Л.П. Дослідження операцій. Системи масового обслуговування. Методичні вказівки та завдання для самостійної роботи / Суми, Сумський національний аграрний університет, 2008, – 37 с.
11. Глухов В.В., Медников М.Д., Коробко С.Б. Математические методы и модели для менеджмента. – СПб.: Издательство „Лань”, 2000. – 480 с.
12. Катренко А.В. Дослідження операцій. Підручник. – Львів: «Магнолія Плюс», 2004. – 549 с.
13. Машина Н.І. Математичні методи в економіці. – К.: Центр навчальної літератури, 2003. -148 с.
14. Таха Х. Введение в исследование операций, 6-е издание.: Пер. С англ.. – М.: Издательский дом «Вильямс», 2001. – 912 с.

9. Інформаційні ресурси

15. В.І. Оспіщев, Д.О. Пруненко, Д.Л. Бурко, О.М. Єрмак, Я.В. Санько Дослідження операцій: Навчальний посібник. Джерело: <http://eprints.kname.edu.ua>
16. Н.Ю. Іохвидович, Е.В. Поклонський, І.В. Подкопай, Р.В. Посилаєва Дослідження операцій: Навчальний посібник. Джерело: <http://mathem-kstuca.ucoz.ua>